

ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

О.Д. Чурікова-Кушнір

ORCID 0000-0002-9166-7008

З.В. Софроній

ORCID 0000-0002-3163-460X

У статті розкривається проблема впливу цифрової трансформації на диригентсько-хорову підготовку здобувачів закладів вищої освіти, як діджиталізації освітнього процесу, що відкриває нові можливості для розвитку інноваційних форм навчання та інтеграції сучасних цифрових інструментів у хорову практику. Проаналізовано нові підходи до організації навчального процесу, репетиційної діяльності та оцінювання диригентських навичок у цифровому середовищі. Розглянуто трансформацію форм і методів викладання дисциплін диригентського циклу, зокрема у контексті впровадження дистанційного та змішаного навчання, що стали поширеними під час пандемії COVID-19 і продовжують активно застосовуватися у післякарантинний період. Звертається увага на нові можливості, які відкриває цифрове середовище для підвищення ефективності освітнього процесу: використання відеозаписів, онлайн-платформ, відеоаналізу, онлайн-репетицій, інструментів для самооцінювання.

Особливу увагу приділено практичному досвіду організації індивідуальних і групових занять зі студентами-диригентами: впровадження відеопортфоліо, взаємооцінювання, інтерактивних симуляторів та онлайн-заліків. Проаналізовано роль цифрових технологій у формуванні індивідуальних освітніх траєкторій, що дозволяє враховувати рівень підготовки, потреби й професійні орієнтири кожного здобувача. У висновках обґрунтовано доцільність інтеграції цифрового інструментарію в систему мистецької освіти за умови збереження художньо-інтерпретаційного змісту диригентсько-хорової підготовки. Визначено перспективи розвитку професійних компетентностей майбутнього хорового диригента в умовах цифрової трансформації мистецької освіти.

Ключові слова: диригентсько-хорова підготовка, цифрова трансформація, онлайн-навчання, відеоаналіз, цифрові технології, хоролий диригент, мистецька педагогіка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У ХХІ столітті відбуваються великі зміни, які пов'язані з переорієнтацією освіти на широке впровадження цифрових технологій, що зумовлює потребу в оновленні змісту професійної підготовки майбутніх фахівців. Музична освіта, як складова загальної освітньої системи, також не залишилася осторонь цього процесу. Запровадження цифрових технологій у процес музичної освіти відкриває нові можливості для розвитку інноваційних форм навчання та інтеграції сучасних цифрових інструментів у музичну практику.

У цьому контексті особливої уваги набуває проблема забезпечення якості диригентсько-хорової підготовки здобувачів закладів вищої освіти, яка тривалий час залишалася традиційною сферою діяльності, що ґрунтується на живій взаємодії «викладач–здобувач», емоційному обміні, глибокому художньо-естетичному переживанні.

Особливо актуальними цифрові трансформації стали під час пандемії COVID-19, яка змусила ЗВО адаптуватися до нових реалій, а саме: шукати нові форми навчання.

Значно цікавим є питання цифрової трансформації **диригентсько-хорової підготовки здобувачі**, що поєднує як теоретичну, так і практичну підготовку майбутніх фахівців. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення підходів до підготовки майбутніх фахівців у контексті цифровізації освітнього простору та пошуку ефективних шляхів інтеграції цифрових технологій в освітню практику без втрати змістовності та мистецької глибини навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на якій спирається автор. Аналіз літературних джерел і практики показує, що вітчизняними й зарубіжними вченими напрацьовано значний обсяг матеріалу, щодо цифрової трансформації й цифровізації освіти: концептуальні проблеми інформатизації освіти (Р. Гуревич, М. Жалдак, В. Іонан, А. Коломієць, А. Лазаревич, В. Лапінський, К. Ala-Mutka, D. Belshaw, D. Brett, M. Brown, M. Warschauer та ін.); цифрової компетентності викладача (Л. Гаврілова, В. Капустняк, А. Качарян, В. Литвиненко, Н. Морзе, С. Семчук, О. Спіріна, М. Simonson, C. Scott, J. Twidle та ін.); проблеми цифрових інструментів навчання й цифрової грамотності здобувачів (Н. Ашиток, Ю. Галь, В. Коваленко, І. Мінтій, Н. Пономарьова та ін.); формування цифрової культури (О. Бескорса, С. Лазаренко, О. Луциньська та ін.). Порівняння традиційних методів навчання диригування з використанням платформи Maestro VR (Zhang, & Xie, 2024). Використання VR-технологій у підготовці хороших диригентів, зокрема застосування алгоритмів обробки зображень та структурного моделювання для вивчення впливу соціальних та психологічних чинників на розвиток диригентських навичок (Han, 2023). Вплив цифрових інновацій на професійну підготовку в галузі хорового диригування (Barytska, Gavran, Hutsal, Turovska, & Hnativ, 2024; Zhou, 2022). Використання машинного навчання та інтелектуальних платформ для підвищення ефективності викладання музики у вищій

освіті (Ху, 2024). Переваги та виклики цифрової трансформації в музичній освіті, включаючи використання цифрових медіа та стратегій викладання для подолання технологічних обмежень (Kwon, 2024).

Крім того, сучасні науковці торкаються різних аспектів цифрової трансформації, зокрема актуальними є дослідження, де порушуються питання: формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій (Л. Гаврілова, 2015); формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій і освітньому процесі (Н. Хміль, 2021); теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи (О. Муковіз, 2017); проєктування цифрових наративів у навчання майбутніх магістрів освіти (Л. Тимчук, 2017). Зазначені науковці мають досвід у дослідженні цифрових технологій в музичній та педагогічній освіті, активно працюють над розвитком нових методів навчання за допомогою інноваційних цифрових технологій.

Одним із найбільш поширених напрямків науково-педагогічних досліджень є використання засобів цифрових технологій у підготовці фахівців. Так, Л. Гаврілова (2015) дослідила розвиток музичної освіти через призму цифрових технологій, зокрема питання інтеграції цифрових платформ для розвитку навичок гри на музичних інструментах та вокалу. Вона працює в напрямку використання новітніх технологій у навчальному процесі, зокрема в сфері музичного мистецтва, вивчає інтеграцію цифрових інструментів у педагогічний процес.

Дослідження вчених та їх наукові роботи сприяють розвитку музичної освіти в Україні в умовах цифрової трансформації. допомагають створити нові підходи в музичному навчанні з використанням цифрових ресурсів.

Попри значну увагу науковців до проблеми діджиталізації освітнього процесу, нерозв'язаним є питання диригентсько-хорової підготовки здобувачів закладів вищої освіти в умовах цифрової трансформації.

Метою статті є аналіз впливу цифрової трансформації на систему диригентсько-хорової підготовки здобувачів закладів вищої освіти та визначення напрямків адаптації освітнього процесу до умов цифровізації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Цифрова трансформація у всіх сферах життя зумовила зміни, а використання сучасних технологій у навчанні стало необхідним для підготовки здобувачів закладів вищої освіти до нових викликів, що постають перед ними в епоху цифрових інновацій. Цифрова трансформація суттєво змінює підходи до диригентсько-хорової підготовки, зокрема в аспектах методичного забезпечення, комунікації між учасниками навчального процесу та організації репетиційної роботи.

Інтеграція цифрових технологій сприяє розширенню дидактичного інструментарію викладача, дозволяє активізувати навчальний процес і забезпечити його гнучкість, доступність і персоналізацію.

Одним із ключових чинників цифрової трансформації є широке впровадження дистанційного та змішаного навчання, що стало особливо актуальним у період пандемії і зберегло свою релевантність у посткарантинний період.

Використання онлайн-платформ, Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, дало змогу здійснювати репетиційну і навчальну діяльність у новому форматі. Нова форма діяльності поставила перед викладачами і здобувачами низку викликів, пов'язаних із якістю звукового передавання, відсутністю якісного зворотного акустичного зв'язку та психологічною втомою від цифрового середовища.

На власному досвіді можемо підтвердити, що перехід до онлайн-формату вимагав не лише технічної підготовки, а й переосмислення власного стилю викладання. Під час занять із дисципліни «Диригування» ми зіткнулися з тим, що здобувачі початкових курсів відчували труднощі з передачею диригентського жесту через камеру. Для подолання цієї проблеми було розроблено серію відеозанять із записами диригентських вправ і демонстрацією зразків диригентських рухів, вказівками щодо типових помилок здобувачів. Це сприяло глибшому засвоєнню матеріалу, попри відсутність очного контакту.

В умовах цифрової трансформації, у процесі занять з диригування, особливого значення набули індивідуальні онлайн-консультації з використанням зворотного відео зв'язку. Одним із найбільш ефективних методів стало завдання здобувачам самостійно записувати фрагменти диригентських вправ і невеликі епізоди з хорових партитур, а потім здійснювати спільний перегляд і аналіз цих відео під час індивідуальних онлайн зустрічей на платформі Google Meet. Такий підхід стимулював у здобувачів рефлексивне мислення та уважність до власної техніки.

Окрему методичну цінність становить прийом використання технології «роздвоєного екрана» (split screen): з одного боку транслюється відео здобувача, який виконує диригентські вправи, з іншого – еталонне виконання викладача. Така візуальна паралель дозволила здобувачам проводити порівняльний аналіз, що активізувало їхню увагу до деталей в диригуванні, зокрема щодо координації рухів, жестів, виразності пластики та зорового контакту з уявним хором.

Також проводилися практичні заняття у форматі диригентського «змагання», коли здобувачі працювали в парах, а саме: кожен демонстрував власний підхід до трактування фрагменту хорового твору, а група у форматі чату давала відгук. Така форма не лише активізувала творчість учасників, а й навчила конструктивного аналізу й самооцінювання.

Крім того, в межах курсу «Хоровий клас» здійснювався експеримент з онлайн-ансамблюванням: здобувачі записували свої партії окремо, після чого здійснювалось поєднання їх у єдине звучання за допомогою цифрового аудіоредактора. Цей метод дозволив відпрацьовувати інтонування та ансамблеву злагодженість, але це не замінює живе спілкування в хоровому колективі.

Особливої уваги заслуговують приклади застосування цифрових інструментів у роботі з хором. У рамках проєкту «хорові вікенди онлайн», який ми реалізували разом зі студентським мішаним хором «Резонанс», ми вперше провели дистанційний хоровий марафон: кожен учасник записував свою партію вдома, після чого записи монтувалися в єдиний відеокліп. Це дало можливість не лише зберегти виконавську активність, а й сформувати у здобувачів нові навички – зокрема, вміння працювати з метрономом, інтонувати без опори на загальний ансамбль та контролювати якість власного звучання в ізоляції.

Ще один метод роботи з хором у форматі «гібридної репетиції», коли частина хору була присутня в аудиторії, а інша – долучалася онлайн. Для цього використовувалася система багатоканального мікрофонування та спеціальні налаштування затримки звуку, щоб максимально синхронізувати всі хорові голоси. Цей досвід показав, що цифрові технології, за належної підготовки, можуть розширити межі звичайного академічного простору.

В умовах віддаленого навчання нами активно використовували цифрові симулятори хору – спеціальні програми, які моделюють звучання голосових партій у відповідь на жести користувача (наприклад, Choral Virtual Conductor, Beatronome). Хоча ці інструменти ще мають обмежені функціональні можливості, вони стали цікавим тренажером для формування моторної пам'яті й ритмічного відчуття.

Крім того, у процесі підготовки до концертного виступу хору «Резонанс» вперше було застосовано платформу Jamulus, яка дозволила виконувати твори в реальному часі через інтернет за умови стабільного з'єднання. Хоча технічні обмеження не дозволили реалізувати повноцінне живе виконання, здобувачі отримали цінний досвід адаптації до нових умов, що є важливим етапом професійного їх зростання.

Таким чином, цифрова трансформація не лише розширює інструментальні можливості викладача та здобувача, але й вимагає переосмислення традиційних педагогічних парадигм, адаптації навчальних програм, а також розвитку нових форм комунікації та взаємодії в межах хорового колективу.

Водночас, наявна практика свідчить про необхідність формування у здобувачів нових цифрових компетентностей, які стають важливою складовою професійної кваліфікації сучасного фахівця. До них належать: цифрова грамотність, здатність до ефективного використання мультимедійних ресурсів, орієнтація в цифровому середовищі та критичне мислення щодо якості та доцільності використання цифрових інструментів у професійній музичній діяльності.

Треба відмітити, що цифрова трансформація внесла суттєві зміни не лише у процес навчання, а й у систему оцінювання диригентських навичок. За традиційної моделі головну роль відігравав безпосередній контакт із хором та здатність керувати звучанням у реальному часі. В умовах дистанційного або змішаного навчання постала потреба у нових підходах до об'єктивного та комплексного оцінювання студентських умінь. Одним із ключових рішень стало створення відеопортфоліо кожного здобувача. Упродовж семестру вони фіксували виконання диригентських завдань на відео: від простих метричних вправ до роботи з фрагментами хорових партитур. Такий підхід дозволив не лише отримати динамічну картину професійного зростання, а й залучити здобувачів до процесу самооцінювання. Вони здійснювали самоаналіз із використанням заздалегідь розробленої критеріальної шкали, що включала техніку диригування, пластику рук, комунікативність, чіткість показу афукаку.

Було апробовано метод «взаємооцінювання»: здобувачі переглядали роботи один одного та давали коментарі у формі рецензій, що сприяло формуванню критичного мислення та навичок конструктивного зворотного зв'язку. Такий формат виявився особливо ефективним у здобувачів старших курсів, де майбутні фахівці вже

володіють базовим рівнем компетентностей і здатні аналітично мислити. Використання цифрових формувальних тестів і рефлексивних анкет у Moodle дозволило проводити поточний контроль знань із теорії диригентського мистецтва та історії хорового виконавства. Це дало можливість урівноважити практичну та теоретичну складові навчального процесу.

Також було запроваджено практику «живих» онлайн-заліків із диригування, де здобувачі виконували завдання в реальному часі під фортепіанний супровід, демонструючи рівень готовності до керування хоровим колективом. Оцінювання здійснювалося за уніфікованими критеріями й передбачало усну самооцінку після виступу.

Загалом, цифрові підходи до оцінювання диригентсько-хорових умінь виявилися не лише вимушеним кроком у період обмежень, але й перспективною моделлю, яка дозволяє гнучко поєднувати індивідуальний розвиток, технологічні інструменти й об'єктивну аналітику педагогічного прогресу.

Висновки. Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що цифрова трансформація суттєво змінює не лише технічне, але й концептуальне підґрунтя диригентсько-хорової підготовки здобувачів. Вона відкриває нові можливості для навчання, оцінювання, персоналізації освітніх траєкторій і творчої взаємодії, водночас висувуючи перед викладачами й здобувачами низку нових викликів. Результати спостережень, експериментальних форм роботи та аналізу освітньої практики свідчать про те, що ефективна інтеграція цифрових технологій можлива за умови збереження художньо-інтерпретаційного змісту диригентської професії та розвитку критичного мислення. Використання відеоаналізу, онлайн-репетицій, платформ для самооцінювання й індивідуального планування навчання показало свою результативність, особливо у формуванні навичок рефлексії, самостійності й міждисциплінарної гнучкості. Але, у центрі оновленої освітньої парадигми має залишатися особистість майбутнього хорового диригента – творця, організатора, комунікатора й лідера, здатного орієнтуватися у складному цифровому світі, зберігаючи водночас мистецьку глибину й людську чутливість. Саме тому подальші дослідження та освітні експерименти в цій сфері мають бути спрямовані на розробку збалансованих моделей гармонійного поєднання традиційної хорової школи з інноваційним цифровим інструментарієм.

Література

1. Гаврілова Л. Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій: дис... доктора пед. наук: 13.00.04 / НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 615 с.
2. Муковіз О. Теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: автореф. дис... д-ра пед. наук, 13.00.04. Умань, 2017. 43 с.
3. Тимчук Л.І. Теоретико-методичні засади проектування цифрових наративів у навчанні майбутніх магістрів освіти: дис... д-ра пед.наук: 13.00.10; ІТЗН АПН України. К., 2017. 468 с.

4. Хміль Н. А. Теорія і практика формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: 13.00.04. Слов'янськ, 2021. 40 с.
5. Barytska, O., Gavran, I., Hutsal, R., Turovska, N., & Hnativ, Z. (2024). Transdisciplinarity and digital innovation in the professional training of bachelors of musical arts. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series «Physics», (56). <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.265le8>
6. Han, W. (2023). The value and realization of choral conducting talent cultivation for music teachers in the context of deep learning. Applied Mathematics and Nonlinear Sciences, 9 (1). <https://doi.org/10.2478/amns.2023.2.01492>
7. Kwon, S. (2024). Music education in an era of the digital transformation. SHS Web of Conferences, 197, 05005. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202419705005>
8. Xu, L. (2024). Exploring the digitalized music teaching model in the «Internet Plus» era of higher education. In Proceedings of the 3rd International Conference on Educational Innovation and Multimedia Technology (pp. 1–6). EAI. <https://doi.org/10.4108/eai.29-3-2024.2347732>
9. Zhang, L., & Xie, D. (2024). Using virtual reality to enhance students' chorus conducting performance. Interactive Learning Environments. <https://doi.org/10.1080/10494820.2024.2390545>
10. Zhou, Zhenyu. (2022). Innovative learning environments for choral conducting education. Education and Information Technologies 28, (7). 7827–7843. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11503-9>

References

1. Havrilova L. H. (2015). Systema formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchateliv muzyky zasobamy multimedia tekhnolohii: dys... doktora ped. nauk: 13.00.04 / NPU imeni M. P. Drahomanova. Kyiv, 615 s.
2. Mukoviz O. (2017). Teoretychni ta metodychni zasady dystantsiinoho navchannia u systemi neperevnoi osvity vchyteliv pochatkovoi shkoly: avtoref. dys... d-ra ped. nauk, 13.00.04. Uman, 43 s.
3. Tymchuk L. I. (2017). Teoretyko-metodychni zasady proiektuvannia tsyfrovych narytyviv u navchanni maibutnikh mahistriv osvity: dys... d-ra ped. nauk: 13.00.10; ITZN APN Ukrainy. K., 468 s.
4. Khmil N. A. (2021). Teoriia i praktyka formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh uchateliv do vykorystannia khmarnykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora ped. nauk: 13.00.04. Sloviansk, 40 s.
5. Barytska, O., Gavran, I., Hutsal, R., Turovska, N., & Hnativ, Z. (2024). Transdisciplinarity and digital innovation in the professional training of bachelors of musical arts. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series «Physics», (56). <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.265le8>
6. Han, W. (2023). The value and realization of choral conducting talent cultivation for music teachers in the context of deep learning. Applied Mathematics and Nonlinear Sciences, 9 (1). <https://doi.org/10.2478/amns.2023.2.01492>

7. Kwon, S. (2024). Music education in an era of the digital transformation. SHS Web of Conferences, 197, 05005. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202419705005>
8. Xu, L. (2024). Exploring the digitalized music teaching model in the "Internet Plus" era of higher education. In Proceedings of the 3rd International Conference on Educational Innovation and Multimedia Technology (pp. 1–6). EAI. <https://doi.org/10.4108/eai.29-3-2024.2347732>
9. Zhang, L., & Xie, D. (2024). Using virtual reality to enhance students' chorus conducting performance. Interactive Learning Environments. <https://doi.org/10.1080/10494820.2024.2390545>
10. Zhou, Zhenyu. (2022). Innovative learning environments for choral conducting education. Education and Information Technologies 28, (7). 7827–7843. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11503-9>

CONDUCTING AND CHORAL TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

O. Churikova-Kushnir, Z. Sofronii

The article highlights the key aspects of the impact of digital transformation on conducting and choral education in the context of changes in the educational paradigm. The transformation of forms and methods of teaching disciplines of the conducting cycle is examined, in particular in the context of the implementation of distance and blended learning, which became widespread during the COVID-19 pandemic and continue to be actively used in the post-quarantine period. Attention is drawn to the new opportunities offered by the digital environment to increase the effectiveness of the educational process: the use of video recordings, online platforms, digital scores, tools for self-assessment, and formative evaluation.

Special attention is paid to the practical experience of organizing individual and group lessons with conducting students: the implementation of video portfolios, peer assessment, interactive simulators, and online examinations. The role of digital technologies in the formation of individual educational trajectories is analysed, allowing for the consideration of each student's level of preparation, needs, and professional orientation. The conclusions substantiate the expediency of integrating digital tools into the system of arts education, provided that the artistic and interpretive content of conductor training is preserved.

Keywords: *conducting and choral training, digital transformation, online learning, video analysis, digital technologies, choral conductor, artistic pedagogy.*

Чурикова-Кушнір Ольга Дмитрівна – професор, кандидат педагогічних наук, професор кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м.Чернівці, Україна). E-mail: o.churikova-kushnir@chnu.edu.ua

Churikhova-Kushnir Olha – Professor, PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), Professor at the Department of Music, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine).

Софроній Зоя Василівна – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м.Чернівці, Україна). E-mail: z.sophroniy@chnu.edu.ua

Sofronii Zoia – PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor of the Department of Music, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine).